

УДК 336:65.016.8

Куцик П.О.

кандидат економічних наук, професор, ректор
Львівського торговельно-економічного університету

Гереза О.В.

здобувач
Львівського торговельно-економічного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито сутність та сучасний зміст організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю підприємств торгівлі, проаналізовано силу та складові механізму. Сформовано систему показників ефективної діяльності торговельного підприємства. Визначено внутрішні фактори (організаційно-управлінські, фінансові, економічні, соціальні), що впливають на зміну організаційно-економічного механізму. Розкрито сутність організаційно-методичної системи управління ефективною діяльністю торговельного підприємства.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, управління ефективною діяльністю, торговельне підприємство, показники, система.

В статье раскрыты сущность и современное содержание организационно-экономического механизма управления эффективной деятельностью предприятий торговли, проанализированы сила и составляющие механизма. Сформирована система показателей эффективной деятельности предприятия. Определены внутренние факторы (организационно-управленческие, финансовые, экономические, социальные), влияющие на изменение организационно-экономического механизма. Раскрыта сущность организационно-методической системы управления эффективной деятельностью предприятия.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, управление эффективной деятельностью, торговое предприятие, показатели, система.

The article reveals the essence and contemporary content of the organizational and economic mechanism of managing the trade enterprises effective activity, analyzes the strength and components of this mechanism. The system of indicators of the effective activity of a trade enterprise is developed. Internal factors (organizational, managerial, financial, economic, and social) that influence the changes of organizational and economic mechanism are determined. The essence of organizational-methodical system of a trade enterprise effective activity management is revealed.

Keywords: organizational and economic mechanism, effective activity management, trade enterprise, indicators, system.

Постановка проблеми. У складних економічних умовах торговельні підприємства гостро відчувають потребу в розвитку організаційно-економічного механізму управління їх ефективною діяльністю. Такий механізм набуває актуальності під час прийняття, обґрунтування та оцінювання управлінських рішень, формування цілей щодо отримання та розподілу прибутку, вибору ефективних шляхів їх досягнення. У цьому контексті пріоритетними завданнями підприємств торгівлі стають розроблення та

впровадження збалансованої системи показників комплексної оцінки їх ефективної діяльності у складі організаційно-економічного механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останнім часом окремі аспекти функціонування організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельних підприємств розкрили в наукових працях вітчизняні вчені, зокрема О.Ю. Амосов [1], В.В. Апопій [2], М.Я. Вірт [3], О.В. Грінченко [4], О.В. Данильченко [5], С.А. Зубков [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте сучасні вимоги ринку потребують нових підходів до формування, розвитку та функціонування організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельних підприємств.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є наукове обґрунтування сутнісного та функціонального змісту організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю підприємств торгівлі за допомогою обґрунтованої системи показників, комплексне дослідження умов його функціонування, розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективної діяльності торговельних підприємств.

Необхідно зазначити, що мета й завдання організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства повинні відповідати меті та завданням діяльності усього торговельного підприємства, тобто цей механізм є частиною загального механізму функціонування торговельного підприємства загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю торговельного підприємства, як і будь-який механізм, має рушійну силу, що запускає цей механізм, примушує його розвиватись і вдосконалюватись. Такою рушійною силою є персонал торговельного підприємства, інформація, техніка і технологія, методика та методологія, стратегія. Саме ця сила постійно змушує торговельне підприємство найповніше сприймати науково-технічні досягнення, застосовувати новітню техніку та технологію, постійно здійснювати навчання персоналу, впроваджувати нові методики та методології, вносити зміни у стратегію розвитку торговельного підприємства.

Оскільки формування прибутку здійснюється під впливом значної кількості управлінських рішень (асортимент продукції, цінова політика, система управління витратами, рівень після-продажного обслуговування, умови розрахунків), то працівники торговельного підприємства зобов'язані під час здійснення розроблення та реалізації стратегії підприємства враховувати вплив внутрішніх факторів на кінцеві фінансові результати.

Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю торговельного підприємства може мати різні форми управ-

ління, що відрізняються ступенем свободи поведінки внутрішніх структурних служб і підрозділів торговельного підприємства, формами їх вертикальних та горизонтальних зв'язків, показниками ефективної діяльності. Підрозділи торговельного підприємства виконують різні функції. Залежно від повноважень вони можуть бути центрами прибутку, центрами доходів, центрами витрат тощо.

Основними завданнями організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства повинні бути формування системи показників ефективної діяльності; максимізація суми прибутку та забезпечення її ефективного використання; управління доходами та витратами, податковими платежами, ресурсами та ризиками; використання складської та загальної площі торговельного підприємства.

Система показників ефективної діяльності торговельного підприємства повинна складатися з:

- показників витрат обігу (сума й динаміка витрат обігу, рівень витрат обігу та його зміна, витратовіддача та її зміна);

- показників доходу (сума й динаміки валового доходу, рівень валового доходу та його зміна, сума й динаміка чистого доходу, рівень чистого доходу та його зміна);

- показників товарних запасів (розмір і динаміка товарних запасів, середній розмір товарних запасів, оцінка часу обігу середніх товарних запасів на торговельному підприємстві в числі або днях, асортиментна структура товарних запасів, розмір і динаміка товарних запасів у розрахунку на одну гривню товарообігу, рівень товарних запасів у днях обігу, динаміка нормативного товарного запасу на кінець прогнозованого періоду);

- показників товарообігу (сума й динаміка товарообігу, виконання плану товарообігу, рівномірність виконання плану товарообігу, товарно-групова структура товарообігу, структура товарообігу за видами економічної діяльності);

- показників прибутку (сума й динаміка чистого прибутку, сума й динаміка прибутку від операційної діяльності, рентабельність торговельного підприємства та її зміна, рентабельність витрат обігу та її зміна, рентабельність основних фондів та їх зміна, рентабельність середньоспискової кількості працівників та їх зміна);

- показників економічної ефективної діяльності (динаміка використання складської та

загальної площі, сума й динаміка одноденної реалізації);

– показників з праці та заробітної плати (продуктивність праці у вартісному вираженні та її динаміка, сума й зміна фонду оплати праці, сума й зміна середньої заробітної плати, середньоспискова кількість працівників та її зміна, ефективність фонду оплати праці відносно прибутку, товарообігу та валового доходу, обсяг прибутку у розрахунку на одного працівника підприємства, продуктивність праці торговельно-технічного персоналу торговельного підприємства);

– показників оцінювання фінансового стану (сума й динаміка власного та залученого капіталу, сума й динаміка довго- та короткострокових фінансових зобов'язань, коефіцієнти поточної ліквідності, фінансовий ризик, автономія, фінансова стабільність);

– показників ресурсного потенціалу (товарообіг у розрахунку на одну гривню вартості потенціалу товарних ресурсів, рентабельність використання вартості потенціалу товарних ресурсів, товарообіг у розрахунку на одну гривню вартості технічного потенціалу, рентабельність використання вартості технічного потенціалу, товарообіг у розрахунку на одну гривню вартості просторового потенціалу, рентабельність використання просторового потенціалу, товарообіг у розрахунку на одну гривню вартості кадрового потенціалу, рентабельність використання кадрового потенціалу, рентабельність використання фінансового потенціалу, товарообіг у розрахунку на одну гривню вартості нематеріального потенціалу, рентабельність використання нематеріального потенціалу) [6].

Наведена система показників дає змогу оцінити ефективну діяльність торговельного підприємства загалом. Проте кожна складова системи показників містить низку властивих їй складових, що відображають аспекти формування цих показників.

Необхідно відзначити, що статистична оцінка організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства повинна доповнюватися динамічною оцінкою, що дає змогу визначити тенденції зміни системи поданих показників. Як основний динамічний показник оцінювання ефективної діяльності торговельного підприємства пропонується визначити темп зростання товарообігу, який дає змогу оцінити те, наскільки ефективно було збільшено такі показники, як, зокре-

ма, вартість потенціалу, заробітна плата, торговельна площа. Вибір обсягу товарообігу як результативного показника під час оцінювання організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства зумовлений тим, що він виступає узагальнюючим показником діяльності торговельного підприємства.

Наведена система показників ефективної діяльності торговельного підприємства дає змогу всебічно дослідити використання всіх складових елементів організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства. Запропонована система показників ефективної діяльності торговельного підприємства відповідає сучасним підходам до управління підприємством та може бути використана під час пошуку шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства (рис. 1). Саме вдосконалення організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства сприятиме зростанню прибутку та рентабельності його функціонування.

Успішне функціонування організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства багато в чому визначається ефективністю її організаційного забезпечення. Система організаційного забезпечення управління ефективною діяльністю підприємств є взаємопов'язаною сукупністю внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розробку та прийняття управлінських рішень з окремих питань планування, формування, розподілу й використання прибутку, а також несуть відповідальність за результати цих рішень.

Ефективність функціонування організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства залежить від гнучкості зв'язків між елементами, що його утворюють. Це забезпечує інтеграцію блоків організаційно-економічного механізму та сприяє гармонійному включенню торговельних підприємств у систему внутрідержавних ефективних економічних відносин.

Висновки. Сучасна теорія і практика управління вимагає створення нових підходів до функціонування організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства, зокрема елементів та блоків, що його утворюють, на основі систем-

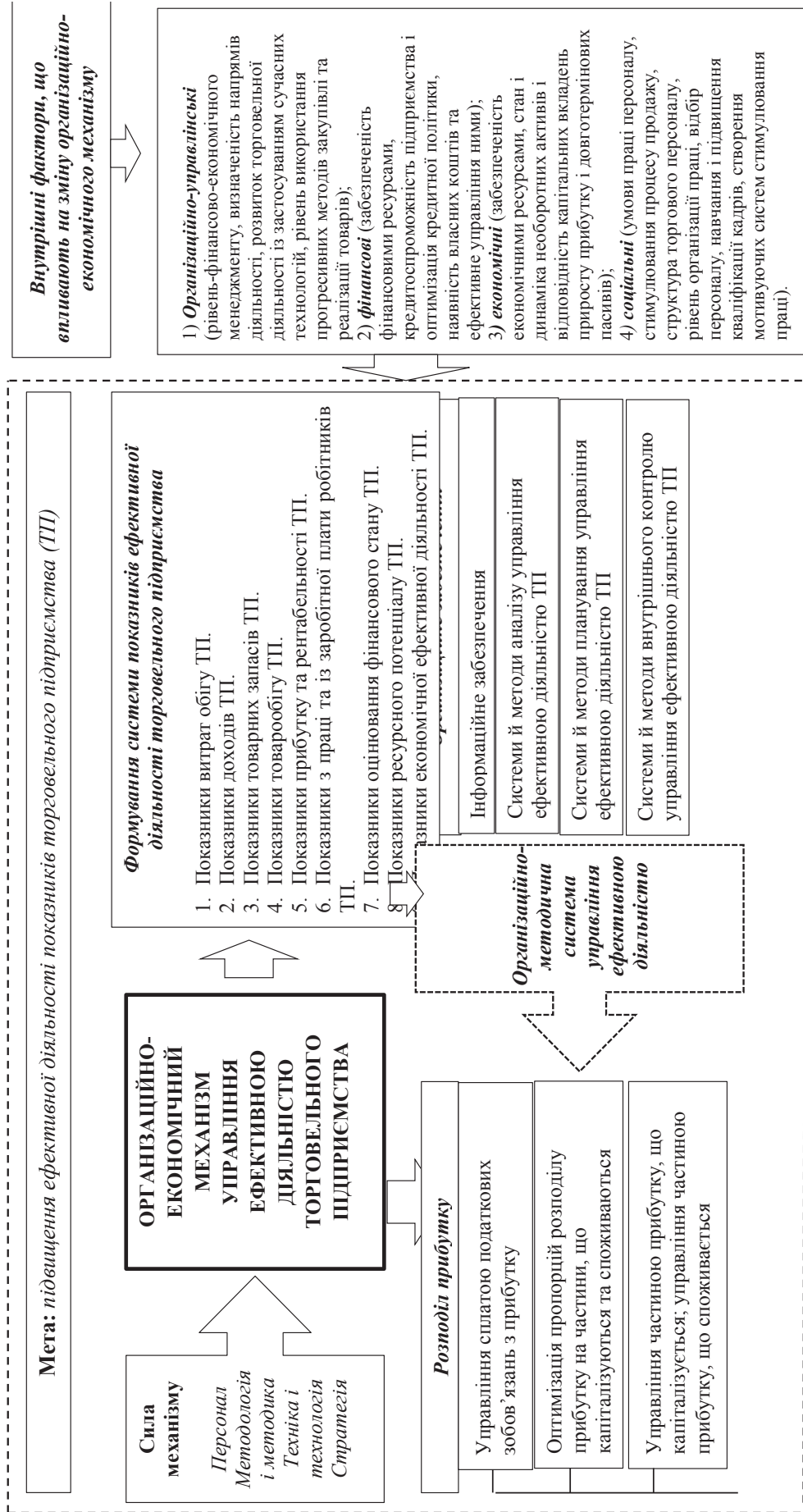

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю торговельного підприємства

Джерело: авторська розробка

ності та комплексності прийняття й реалізації управлінських рішень.

У цьому контексті актуальними сьогодні стають розробка та реалізація обґрунтованого методичного інструментарію комплексного оцінювання механізму управління ефективною діяльністю торговельного підприємства з урахуванням наявних ресурсів і трансформації їх у процесі діяльності підприємства.

Бібліографічний список:

- Амосов О.Ю., Головка В.А. Формування моделі управління ефективністю діяльності підприємства. Проблеми економіки. 2012. № 4. С. 115–120. URL: www.problecon.com/export.../problems-of-economy-2012-4_0-pages-115_120.pdf.
- Організація торгівлі: навч. посібник / В.В. Апопій, І.П. Міщук, В.М. Ребіцький, С.І. Рудницький, Ю.М. Хом'як. Київ: Центр учбової літератури, 2005. 410 с.
- Вірт М.Я. Система показників стану та тенденцій розвитку оптового ринку України. Актуальні проблеми розвитку сучасної економіки: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дніпропетровськ, 13–14 березня 2013 р.). Дніпропетровськ: Герда, 2013. С. 41–44.
- Грінченко О.В. Формування системи показників оцінки економічної ефективності підприємств оптової торгівлі. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.1/087.pdf>.
- Данильченко В.О. Вплив внутрішніх факторів на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств оптової торгівлі. URL: http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Economics/6_100234.doc.htm.
- Зубков С.А. Показники оцінки ефективності використання елементів ресурсного потенціалу підприємства торгівлі. URL: https://www.researchgate.net/publication/295909651_Pokazniki_ocinki_efektivnosti_vikoristanna_elementiv_resursnogo_potencialu_pidpriemstva_torgivli.
- Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Полтава, 2007. 21 с.
- Куцик П.О., Вірт М.Я. Організаційно-економічний механізм функціонування оптової торгівлі в ринковому середовищі: монографія. Львів: ЛКА, 2011. 320 с.
- Пісарюк С.М. Фактори впливу на економічну ефективність операційної діяльності торговельних мереж. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2014. № 3 (27). С. 94–99. URL: journal.tsatu.edu.ua/index.php/econ/article/download/135/132.
- Янчева Л.М., Лисак Г.Г., Круглова О.А. Теоретико-практичні аспекти управління комерційною діяльністю: монографія. Харків: видавництво І.С. Іванченка, 2016. 210 с. URL: http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1585/1/Monografia_Lisak.pdf.
- Куцик П.О., Гергега Г.Ф. Управління економічною ефективністю торговельного підприємства. Торівля, комерція, підприємництво: збірник наук. праць. Вип. 17. Львів: ЛКА, 2014. С. 6–11.

References:

- Amosov O.Yu. and Holovko V.A. (2012), "Formation of a model for managing the effectiveness of the enterprise", *Problemy ekonomiky*. no. 4. pp. 115–120, available at: www.problecon.com/export.../problems-of-economy-2012-4_0-pages-115_120.pdf.
- Apoyii V.V., Mishchuk I.P., Rebitskyi V.M., Rudnytskyi S.I. and Khomiak Yu.M. (2005), *Orhanizatsiia torhivli* [Trade organization], *Tsentr uchbovoi literatury*, Kyiv, Ukraine.
- Virt M.Ya. (2013), "The system of indicators of the state and trends of the wholesale market of Ukraine". *Aktualni problemy rozvytku suchasnoi ekonomiky: zbirnyk materialiv mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii*, Dnipropetrovsk, Ukraine, 13–14.03.2013, pp. 41–44.
- Hrinchenko O.V. "Formation of a system of indicators for assessing the economic efficiency of wholesale trade enterprises", available at: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.1/087.pdf>.
- Danylchenko V.O. "Influence of internal factors on the efficiency of financial and economic activity of wholesale trade enterprises", available at: http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Economics/6_100234.doc.htm.
- Zubkov S.A. "Indicators for assessing the effectiveness of using the elements of the resource potential of the trading company", available at: https://www.researchgate.net/publication/295909651_Pokazniki_ocinki_efektivnosti_vikoristanna_elementiv_resursnogo_potencialu_pidpriemstva_torgivli.
- Kutsenko A.V. (2007), "Organizational and economic mechanism for managing the effectiveness of the enterprise", Ph.D. Thesis, *Economics and enterprise management*, Poltava, Ukraine.
- Kutsyk P.O. and Virt M.Ya. (2011), *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm funktsionuvannia optovoi torhivli v rynkovomu seredovyschi: monohrafiia* [Organizational and economic mechanism of wholesale trade in a market environment: monograph], LKA, Lviv, Ukraine.

9. Pisariuk S.M. (2014), "Factors influencing the cost effectiveness of trading networks", Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky). no. 3 (27). pp. 94–99, available at: journal.tsatu.edu.ua/index.php/econ/article/download/135/132.
10. Yancheva L.M., Lysak H.H. and Kruhlova O.A. (2016), Teoretyko-praktychni aspekty upravlinnia komertsiiinoiu diialnistiu: monohrafiia [Theoretical and practical aspects of management of commercial activity: monograph], Vydavnytstvo I.S. Ivanchenka, Kharkiv, Ukraine.
11. Kutsyk P.O. and Hereha H.F. (2014), "Management of economic efficiency of a trading enterprise", Torhivlia, komertsiiia, pidpriemnytstvo: zbirnyk nauk. prats. vol. 17. pp. 6–11.

Kutsyk P.O.

Candidate of Economic Sciences, Professor, Rector,
Lviv University of Trade and Economics

Gerega O. V.

Degree Seeking Applicant,
Lviv University of Trade and Economics

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF MANAGING THE EFFECTIVE ACTIVITY OF TRADE ENTERPRISES: THEORETICAL ASPECT

At the trade enterprises in modern economic conditions, an important role is played by the organizational and economic mechanism of managing their effective activities. This mechanism plays a crucial role in the making, substantiation, and evaluation of managerial decisions, the formation of goals for receiving and distributing profits, and the choice of effective ways to achieve them.

The organizational and economic mechanism of managing the effective activity of a trade enterprise has a driving force, the main components of which are the personnel of the trade enterprise, information, equipment and technology, methods and methodology, strategy. It is this force that constantly makes a trade enterprise to fully perceive scientific and technological achievements, to apply the newest equipment and technology, to constantly train personnel and to introduce new methods and methodologies, to make changes in the development strategy.

The main tasks of the organizational and economic mechanism for managing the effective activity of a trade enterprise are: the formation of a system of performance indicators, the maximization of the amount of profit and ensuring its effective use, revenue and expenditure management, tax payments, resources and risks, the use of storage and total area of the trading enterprise. The article contains a system of indicators of the effective activity of a trade enterprise, which consists of: indicators of turnover expenses, income indicators, indicators of commodity stocks, indicators of turnover, indicators of profit, indicators of economic efficiency, indicators of number of employees and wages, indicators of assessing the financial condition, indicators of the resources and the potential.

Internal factors (organizational, managerial, financial, economic, social) that influence the changes in the organizational and economic mechanism are determined. The essence of the organizational-methodical system of a trade enterprise effective activity management is revealed.

Modern economic conditions require the creation of new, effective approaches to the functioning of the organizational and economic mechanism for managing the efficient activities of a trade enterprise. For today, the development and implementation of a substantiated methodical tool for a comprehensive assessment of the mechanism for managing the efficient activity of a trade enterprise, taking into account available resources and transforming them in the process of enterprise activity, becomes relevant.